

„Ha van pálos rend, van Magyarország, ha nincs pálos rend, nincs Magyarország” – vallja a régi mondás.

Már rég fel kellett volna „fedeznem” a pálosokat, vagy ahogy eleinte nevezték magukat: a „Szent Kereszt remetetestvéreit”, mert valóban őrizni látszanak egy kristálytisza és átfogó, mondhatni, „centrális” magyar szellemiséget, testen és földön túli heroizmust. Más szerzetesrendeknek, tanító közösségeknek is múlhatatlan érdemei vannak történelmünkben, a pálos rend mégis kivételes szellemi hídznak látszik a régi magyarok és az újkor között. De jómagam sokáig igyekeztem mélyebbre, régebbi időkre hatolni a magyarság gyökereinek keresésében, ezért a középkor tekintetben „kimaradt”, leszámítva a Fehéregyháza-kérdésben tett „kirándulásomat” 1998-ban.¹ Mígnem legutóbb, 2016 nyarán újra elővettem a pilisi múlt szertehullott „héjait”, darabkáit, s főülkesülve a Pilisszántón talált rendkívül izgalmas leletektől (keresztes kő, gótikus templom alapfalai), áttanulmányoztam Gyöngyösi Gergely, pálos rendi hitszónok, majd rendfőnök két kisebb írását, és páratlanul értékes rendi krónikáját is.² Ezekben az igazi kincsekben, különösen Gyöngyösinél, valóságos üstökösként ragyog föl a magyar „pálos” szellem esszenciája, „magva”.

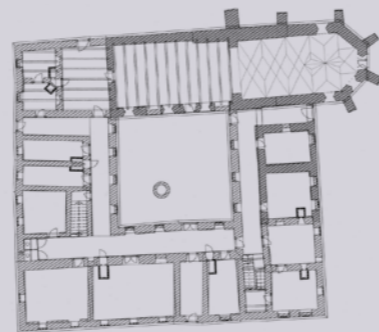
Árva Vince pálos atya emlékének (1932–2008)

A „héj”

Noha maga Jézus a Getsemáne-kertben nem azt kérte az Atyaistentől, hogy a követőit „vegye ki” a világból (Jn 17,14), mégis egy időre megjelent a szerzetesség, a kivonulás intézménye, lényegében az előző korszakok alapjain, a világi társadalom egyfajta „élő lelkiismereteként”. Az egyetlen hazai alapítású pálos rend „kivonulóinak” története IV. Béla király uralkodása idején kezdődött (1235–1270), amikor a tatárjárás és a hatalmi harcok miatt kialakult áldatlan állapotok szinte kihajtották az embereket a „pusztába”, a rengetegbe, ahol barlangokban vezekeltek mások bűneiért. A remeterend azután az Anjouk alatt indult virágzásnak, kapta hófehér öltözetét és a nevét az első remete szentről, Thébai Pálról (Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae, 1322). Hamarosan megvetették lábukat az egész országban és külföldön is, elsősorban Lengyelországban, Nagy Lajos király leánya, Hedvig révén. Ugyanakkor lengyel alapítóként Opoli László herceg neve is felmerült. Itt a másodvirágzásuk a 16. századtól kezdődött, amikor nálunk a török rendezkedett be százötven keserű esztendőre. A Habsburg-uralom sem volt túl kegyes, és II. József, a „kalapos”, felvilágosult uralkodó több más szerzetesrenddel együtt a magyar pálosok működését is betiltotta (1786).

A tilalmat I. Ferenc sem oldotta föl rájuk vonatkozóan (1804), így ma is a lengyel pálos rend „filiájaként” működnek maradék pálosaink a maradék országban.

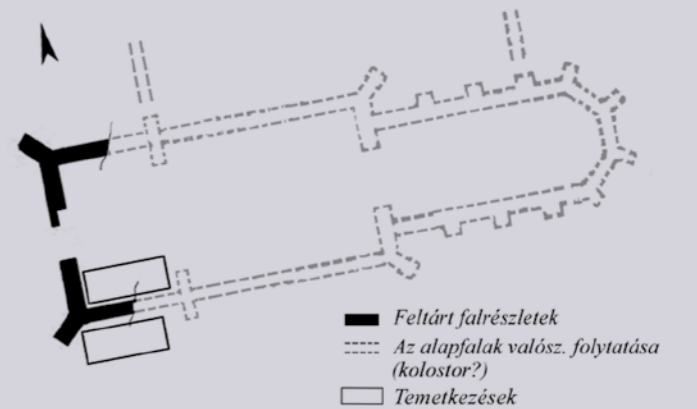
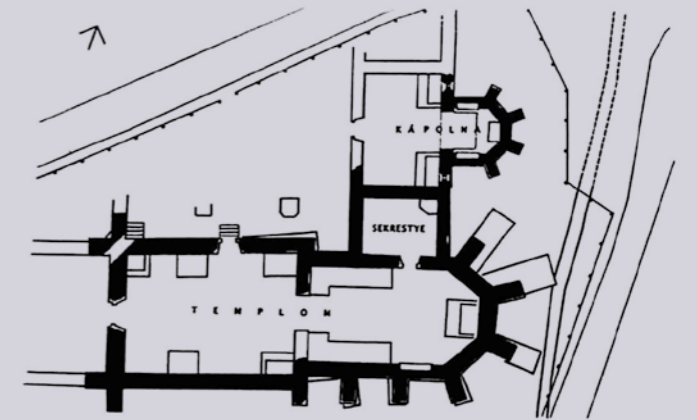
Az eredeti, magyar pálos rend első központja a Pilisben, a Visegrádi-hegységben alakult ki, a királyi vadászterületen. Hasonló, kezdetben az ágostoni regulát követő remeteszékek léteztek korábban is, Pécs közelében, Patacs fölött, a Szent Jakab-hegyen (1225).

▲ A (Szent) Jakab-hegyi kolostor alaprajza (Buzás Gergely nyomán F. Romhányi, 2010)

A hagyomány szerint a pilisi remeteket Özséb esztergomi kanonok gyűjtötte maga köré.³ Idővel felépítették legendás Szent Kereszt (magyarosan Keresztúr) monostorukat, valamikor Béla király uralkodásának vége felé⁴, s a szentlászlóit, szentlélekit is jóval 1270 után.⁵ Gyöngyösi nem írja le, pontosan hol állott ez a Szent Kereszt

főkolostor, renkház, csak annyit, hogy „Esztergom mellett”, egy forrás és egy „Hármas-barlang” közelében. Romjait Pilis falunál vélték megtalálni az 1866-ban Scitovszky hg.primás jóvoltából idetelepülő pálosok, mely így kapta a Pilisszentkereszt nevet. Azonban kiderült, hogy itt a III. Béla által letelepített ciszterciek apátsága állott, melyet Gerevich László tárt fel. A romok között megtalálta és rekonstruálta az 1213-ban meggyilkolt Gertrudis királyné síremlékét is. Felmerült, hogy a Pilis hegységtől nyugatra, a Kesztölc⁶ közelében lévő Klastrompusztán állt a Szent Kereszt kolostor, ahol több barlang, forrás is található, s ahol Méri István régész tárt föl egy gótikus templomromot.⁷ Legutóbb pedig 1998-ban, Pilisszántón is kiástak középkori, támpilléres templommaradványokat a régészek, Molnár Erzsébet és Kocsis László. További ásatások, geomagnetométeres felmérések keltenek a szántói kolostor megtalálása érdekében, mert nyilván csak ott lehet szerzeteseket feltételezni, ahol volt kolostor.⁸ Megfontolandó egy 1289. évi királyi adományozásban a Szent Kereszt kolostorral határos Ilekew-föld neve.⁹ Ha nem Jókó a jelentése, talán azonos a Szántó fölött – de Klastrompusztától is azonos távolságra lévő –, a Pilis hegység keleti felén ma is megtalálható Éles-kövel. Ennek eredeti neve lehetett Illye-kő, azaz Illés-kő, bár az Illés személynév okleveleinkben általában a görög–szláv Elyas, Elya, Elie alakokban szerepel.¹⁰

▲ A klastrompusztai (fent, helyszíni táblán) és a pilisszántói templom alaprajzai (alább, Z.T.Cs.)

Mint Szönyi József, volt pilisszántói polgármester, helytörténész felhívta a figyelmet, e hajdani főmonostor Szántón állhatott, mivel a Lazarus-térképen (1528) nem Kesztölc szerepel, hanem „Zantó”, és a budaszentlőrinci pálos központ „S. Paulus” néven említődik. Itt őrizték ugyanis Remete Szt. Pál ereklyéit 1381 óta, tehát a térkép készítőjének lehetett valamiféle pálos helyismerete, szimpátiája. Erre utalhat az is, hogy a szeremségi Szalánkemént öles betűkkel jelölte, mintha utalna Zalánkeméni Jánosra, aki másodszer épp 1523–1528 között volt rendfőnök.¹¹ Szántó melletti bizonyíték lehet az is, hogy találtak itt, nem messze a középkori templom-

romoktól egy tuskés-indás kereszties kőfaragványt, amely szinte szó szerint utal az első pálosokra, a „Szent Kereszt remetetestvéireire” (fratres heremitae Sanctæ Crucis), akiknek jelmondata „In Cruce salus”, Keresztben az üdvösség volt.¹² Nem kizárt, hogy az életfátípusú, kissé az Anjou-liliomot is idéző, de közelebbi párhuzam nélküli keresztfaragvány akár Velencéből is érkezhett az ereklyékkal, oda pedig talán Egyiptomból került. Ott ugyanis a kopt keresztényeknél létezik egy hasonlóan „tuskés” keresztmotívum, bár ez modern kori, és indás-leveles végű keresztet onnan még nem ismerek. Egy laboratóriumi közetminta-vizsgálat

1. Országépítő, 1999/1., 3.

2. Epitoma, Directorium, 1514–1520 k. Bp., 2011., Arcok a magyar középkorból, 1983., forráskiadás: *Vitae Fratrum*, 1988. Még a kedvenc „szavárdjaim” is megtaláltam a pálos „őstörténetben”, egy Zovárd testvért 1300-ban, és a Zovárd nembeli Fugyi családot, mely támogatta a pálosokat.

3. Eusebius, † 1270, neve egyetlenegyszer fordul elő az okleveles anyagban, 1255-ben, ekkor még az esztergomi káptalan prebendáriusa, javadalmasa. Knauz: *Monum. eccl. Strig.*, I. 428–429, Hervay, 2007.

4. Egy 1263. évi oklevélben, mely felsorolja a remeteszékeket, ez a renkház még nem szerepel, az okiratban „Pilup sziget” Révfülöpre vonatkozhat. Solymosi, 2005; Hervay, 2007.

5. A pilisszentléleki klastromot IV. Béla vadászházából alakították ki, régi nevén Pilis-szigeten, Benedek-völgyben. Hervay, 2007; Gyöngyösi 13–14. fejelet. A régi magyar nyelvben a sziget elszigetelt helyet, szegletet, zugot is jelenthetett, Sziget nevű erdőrész ma is van a Holdvilág-árokotól északra.

6. Lat. castellum, szláv kostolec, kis vár, erődtemplom [Kiss L.: *Földrajzi nevek etimológiai szótára*].

7. Klastrompusztán valószínűleg a Borovszky által említett „Esztergom vidéki Benedek-rendi apátság” lehetett, Mo. vm.-i és városai, Esztergom vm., vö. Kesztölc sokáig a garamszentbenedeki apátság birtoka volt.

8. Csánki Dezső még Szántóra helyezte Szent Keresztet. Mo. tört. földr., I., 15., vö. 1725: In pago Santo templi veteris rudera extant; 1754: Veteris ecclesie rudera supersunt, uo., Mali László: Pilisszántó műemlékei.

9. Hervay 2007, DAP II. 401., Gyöngyösi-krónika 14. [DAP – Documenta Artis Paulinorum I–III., Gyéressy Béla gyűjtése. Közreműködött Hervay F. Levente. Szerk.: Tóth Melinda. Bp., 1975–1978]

10. Vö. Knauz II. többször, és Ellye- vagy Ölle-völgy, volt zselici ágostonos prépostság, Illyefalva Erdélyben, vagy Sveti Ilie elnevezések a délszláv országokban; I. még 1Kir 17,4. Illés próféta legendájában a holló és a remetesség motívuma párhuzamosak Thébai Pál történetével.

11. Szalánkemén (Slankamen, Szerbia) középkori várának (Dragasevci) nem volt igazán stratégiai jelentősége, itt csak később, 1691-ben volt egy híresebb ütközet, amikor Bádeni Lajos őrgróf megverte a törököt. A helységnek volt ugyan egy premontrai, majd pálos rendi Szt. Péter-klastroma, de ez már 1393-ra elnéptelenedett, elpusztult.

12. Szentek élete I., Boldog Özséb. Emléknappja a Magyar Szentekkel és Boldogokkal együtt nov. 13.

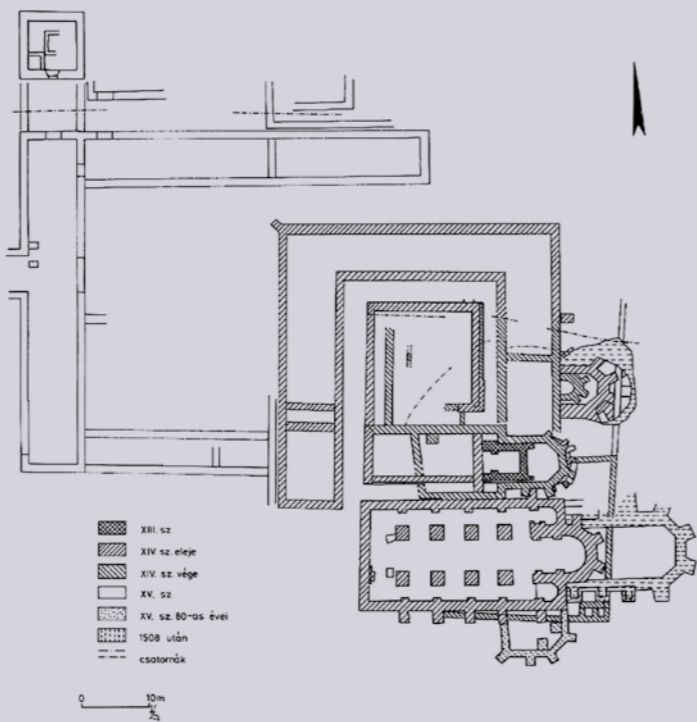

eldönthetné a kérdést: a szántói kereszt helyben vagy másutt készült-e. Gyöngyösi és az oklevelek szűkszavúsága az első főmonostor pontos helyével kapcsolatban egyébként érthető: óvni akarhatták, hogy ne legyen záránokhely a szent csöndben élő, Istent kereső barátok otthona. A Lazarus-térkép viszont finoman jelezte Szántót. Jobban illik Pilisszántóra egy 1297. évi okirat meghatározása is, mely szerint Szent Kereszt a Pilis erdejében van, „sancta Cruce de silua Pelys”,¹³ s egy 1393. évi okirat szerint a szántói pálosoknak volt birtokuk Piliscsabán.¹⁴

A pilisi kezdetek után, 1308-tól a Budához közelebbi Szentlőrincen működött a pálos anyakolostor,¹⁵ melyet többször bővítettek, gazdag adományokkal láttak el, különösen Nagy Lajos és Mátyás király. Falai közt magas színvonalú szellemi élet folyt. Itt élt a rendi értelmiség „hét szabad művészetben” jártas színe-java: Zalánkeméni János, a belépése előtt törökverő Hadnagy Bálint, Csanádi Adalbert, Szombathelyi Tamás, Báthory László, a Biblia

első magyar fordítója (részletek talán a Jordánszky-kódexben maradtak fenn), Vince testvér, jeles kőfaragó, és Gyöngyösi Gergely is, aki általános rendfőnök volt 1520–22 között, de betegsége miatt le kellett mondania tisztségéről. Ez nagyjából a „héj”, a pálos rend keletkezéstörténetének külső problematikája, melyet legalább az utóbbi másfél évtizedben illetet volna jobban rendbe tenni régészeti, az újabb szántói leletek fényében.

A Lazarus-térkép részletei [1528]

A budaszentlőrinci főkolostor periodizált alaprajza [Bencze Zoltán nyomán F. Romhányi, 2010]

A pilisszántói kereszt kő (balra), mellette egy antik, és egy mai, kopt keresztforma

A „mag”

A különböző vallási közösségek alapítását általában misztikus jelenségekre vezetik vissza. A pálos rendnek is van egy „látnoki” eredetmondája, mely a „maghoz”, centrumhoz visz közelebb. E szerint Özséb a pilisi remetesége elején egyszer fényt látott az éjszakai erdőben, mely más, kisebb fényeket gyűjtött maga köré, olvasztott egygő. Ebből a csodás jelből Özséb megértette, hogy feladata összegyűjteni, közösséggé alakítani a szétszórtan élő remetéket, szent vezeklőket. E pilisi „hőskorszakról” később verset is írt egy pálos testvér, Varsányi István.¹⁶

Egykor az úttalan erdőt járva-kutatva atyáink Sziklafalak mentén néhány kicsi házat emeltek, Szétszórt barlangok mélyét is jól kikutatták. Itt a kegyes remetének s papi férfi, Özséb, alapítja Végre a rend házát, s a keresztnek szent neve címe. Lassan a testvérek barlangjukat elhagyogatják, S kezdenek együtt szigorú szent zárdai életet élni. Innen terjedt szét a világon Pál remetének Rendje: amelyben az erkölcs és ruha foltalan egyként, Így lesz majdan a kis forrásból nagy folyam árja.

A kis forrásból valóban széles, nagy folyam, a kis fényből nagy világosság lett a 15–16. század fordulójára, s ez a legtisztábban talán Gyöngyösi Gergely (1472–1531) műveiben jelenik meg: az *Összefoglalásban* (Epitoma, 1514 k.) és az *Útmutatóban* (Directorium, 1520 előtt), valamint rendi krónikájában, a *Remete Szent Pál testvéreinek életében* (Vitae fratrum), melyet halála után folytattak rendtársai. Jó tanácsaiból, intelmeiből, melyeket a szerzeteseknek és a rendi vezetőknek szán – az Epitomát a saját rendi előjárójának, Lórántházi Istvánnak ajánlva, a Directoriumot pedig egy római bíborosnak –, kiragyog egy „reformatori” szellem, egy határozott, de szeretettel, figyelmes bölcsesség, mely ma is vonzó, példamutató, megújító hatású lehet az ezernyi „héj” pánclója

alatt rejlő „mag” keresésében. A kommentárok kiemelik Gyöngyösi hangvételének és bibliográfiai hivatkozásainak (pl. Platón, Szókratész) „reneszánsz, humanista” jellegét, devotio modernáját. Ez a világosságra, egyenességre törekvés azonban valójában már ott volt két-háromszáz évvel korábban is a virágzó skolasztikában, a nyugati középkor kevésbé tárgyalt filozófiai irodalmában, nagy szellemi küzdelmeiben, melyeket főként az arab bölcselek által közvetített sajátosan „okos”, ma már kizárólag haladónak tekintett magyarázatokkal, „kettős igazságokkal” vívtak Párizsban, Spanyolországban és Itáliában. A zászlóvivők elsősorban

beszélőik, máskülönben nem kerülnek el sem névleg, sem tényleg a talpnyalás vadját” (Epit. VI.). E regulák „genezisének” vizsgálatánál mindenekelőtt figyelembe kell venni, hogy Gyöngyösi a római évei alatt írta őket, amikor a Santo Stefano Rotondo melletti pálos rendház priorja volt 1513–1520 között. Ott is jelentek meg a pálos rend pénzén, tehát elsősorban a római tapasztalatait sűrítette össze bennük. Ugyanakkor a hazai viszonyokra is célozhatott velük. Következésképpen nem lehet említés nélkül hagyni egy anekdotáját, amelyben leírja: 1477-ben a rendfőnök azzal tréfálta meg az egyik novíciust a felvételkor, hogy „bűneül” róttá föl katolikus voltát, mire ő ezt hevesen tagadta, a testvérek nem kis derűtségére (Vitae fratrum, 58.). Akár így, akár úgy, vagy így is, úgy is, de igazi nyíltsággal száll szembe a különféle emberi hibákkal, vétkekkel, elfogultságokkal egyházon belül és kívül, amiért Gyöngyösit is érthették viszonbírálatok (Dir. prologusa). Ugyanakkor jó pszichológiai-pedagógiai érzékről tesz bizonyosságot, amikor leírja a kisebb vétkek kezelését: „Tapintatosan úgy kell tehát eljárni, hogy olykor az alárendeltek hibáit bölcsen észrevétlenül kell hagyni, s bár hallgatunk róluk, mégis rájuk kell mutatni, hogy amikor a vétkes rádöbben, hogy leleplezik, és azon tündök, hogy mégis csöndben eltűnik, riadjon vissza vétki gyarapításától, s maga bíraskodván büntesse meg önmagát.” (Epit. XXIII.)

Mi is ez a Gyöngyösi-féle hangvétel, gondolkodásmód? Jómagam nem írhatok mást, mint ami a szövegből felém sugárzott, majd visszhangzott az eddigi és mai szellemi tapasztalataimban. Az alábbi rövid észrevételeket lehet akár „szubjektívnek” is tekinteni, mondván, a Bibliában is benne van minden, és mindennek az ellenkezője. Ám most is, mint mindig, elfogulatlanosságra töreksem, hiven Gyöngyösihez, aki így szól a rendi tanácsnokokhoz: „elfogulatlanoknak kell lenniök, nem csupán feljebbvalóik akarata szerint

Másfelől Gyöngyösit olvasva felbukkanhat egy meglepő párhuzam, amit a templomos lovagrend „titkos” statútumaiban lehet tanulmányozni, melyek részletei magyarul is megjelentek egy vékonyka füzetben, 1878-ban.¹⁷ Ez a templomos párhuzam ugyanis, a hasonló szellemiség mellett, két helyen szinte szó szerint előjön Gyöngyösinél, amikor arról beszél, hogy „félelmetes légy a vétkesek és engedetlenek szemében, nagyon szelíd és barátságos viszont minden békés és engedelmes iránt” (Epit. V.). Ez a templomosok első regu-

13. Knauz II., 418.

14. O. Lvt. 8014, Borovszky, i. m., Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., II. A veszprémi pps. budai főesperessége.

15. A kolostor feltárt alapfalai Bp. II., Budakeszi úton, a János-hegy és a Hárs-hegy közötti völgyben.

16. Gyöngyösi 8., Csonka Ferenc fordítása.

17. Barach Benedek ismertető előadásai a Corvin Mátyás Páholiban, a német kiadás nyomán: Die Geheimstatuten des Ordens der Tempelherren nach der Abschrift eines vorgebllich im vatikanischen Archive befindlichen Manuscriptes, zum ersten male in der lateinischen Urschrift und in der Deutschen Übersetzung herausgegeben von Dr. Merzdorf, Halle, 1877. Az eredeti valószínűleg azáltal került napvilágra, hogy Napóleon a pápával, VII. Piusszal együtt 1811-ben Párizsba vitette a vatikáni titkos archívumot. Néhány évvel ezelőtt „Chinon-pergamének” címmel jelentette meg a Vatikán a templomosok elleni perek jegyzőkönyveit.

HADNAGY BÁLINT SZERZETES ÍRÓ,
A BUDASZENTLŐRINCI CSODÁK ELSŐ
ÖSSZEGYŪJTŐJE ÉS KIADÓJA

lájában így hangzik: „Krisztus barátai tiszták és jóakarók, de mint ellenségek feketék és rettenetesek”. Igaz, Gyöngyösi egyúttal enyhít ezen a sarkos kijelentésén: „Légy hasznára mindenkinek, ne árts senkinek! ... atyai gondoskodást tanúsítva mindenkivel szemben” (uo.). Másrészt mindkét szöveg felidézi Jézus szavait a farizeusok ellen (Mt 23,4): „Kibírhatalan terheket raknak alattvalóikra, amelyeket maguk egy ujjnyival sem akarnak megkönnyíteni” (Epit. XXVI.), és a templomos rendszá-

bályzatban: „Látjátok őket, mint öszszechordanak nehéz és elviselhetetlen terheket és rakják az emberek vállaira, melyeket ők maguk ujjukkal mozdítani sem hajlandók.”¹⁸ Talán az sem csupán véletlen, hogy Gyöngyösi négy könyvet is ajánl a kolostoroknak Clairvaux-i Szt. Bernáttól (1091–1153), a cisztercita rend alapítójától, s legtöbbször őt idézi, aki a templomos lovagrend megalakulásakor irányadó exhortációt, dicsérő szavakat és regulát is írt a lovagoknak az első nagymester, Hugues de

Lazarus térkép vagy Tabula Hungariae, 1528, Wikipedia ►

Payens kérésére.¹⁹ Gyöngyösi könyvespolcán mindezek a művek ott lehettek, használhatta őket,²⁰ s nagyon valószínűnek tarthatjuk, hogy magyar pálosként szimpátiát táplálhatott az 1314-ben méltatlan véget ért híres lovagrend iránt. Érdekes, hogy Gyöngyösi a krónikájában (18. fej.) nem emlékezik meg a templomosok meghurcoltatásáról, a negatívumról, de az 1317. évnél megemlíti a pozitívumot, hogy „Jézus Krisztus katonáinak új rendje” megalakult Portugáliában. E rendbe állítólag beléptek volt templomosok, akik részt vehettek Kolumbusz útján is. Arról azonban nincsenek adatok, hogy ekkor mentek-e portugál vagy magyar pálosok az Újvilágba, valamivel később viszont igen, Dél-Amerikába.²¹ Gyöngyösi többször beszél krónikájában „harcról”, Krisztus „seregéről”, utalva a pálos rend „lovagi” jellegére, átvitt értelemben a jó és rossz erők közötti szellemi harcra. Szt. Bernát is szól a templomosoknak írott levelében a lovagok kettős harcáról, a test kísértései és a gonosz égi seregei ellen.²²

De hogy magam is megmaradjak a „túl sok és a kevés között” (Epit. XXIV.), bármennyire is szerteágazó ez a pálos szellemi csomópont az utolsó magyar aranykor érett fényeiben, a török hódítás előestéjén, legyen elég ennyi az ismertetésből az egyházi és a templomos kontraszt, az állami-intézményi, pénzhatalmi túlzások és az egyre szűkösebb valódi élet között. Álljon itt egy kis csokor Gyöngyösi Gergely „reguláiból”, beszéljen ez a ragyogó szellem, találja meg benne minden mai magyar a „hidat”, kedvet a lelki újjászületéshez, a szellemi felébredéshez, „hitben vagy látásban”, egyházban vagy a „laikus” életben.

18. l. m., 18. szakasz, Az Antichristus synagogájáról, vö.: Mt 15,8, Jn Jel 3,9.

19. De laude novae militiae, Az új lovagság dicsérete, 1120 k.

20. Nem tudjuk, mi volt a Liber eruditionum, a Tudás vagy Felvilágosítás Könyve, melyet szintén ajánl, Dir. VII.

21. Vö. J. József Dániel Mihály: Pálosok könyve. Fehér Lovag, VII, 2005.

22. Efez 6,12,16–17.

EPITOMA – ÖSSZEFOGLALÁS

IN SEARCH OF THE PAULINE FATHERS

The founder of the Pauline Fathers, Blessed Özséb united the scattered hermits of the Pilis Mountains and built the Holy Cross Church and Monastery at present-day Klastrompuszta. After receiving the permission of the Holy See, the Pauline Fathers, the only enclosed religious order of men founded by Hungarians, used this monastery as their headquarters. The Pauline Order rapidly gained popularity both in Hungary and abroad, especially in Poland. During the Enlightenment, Habsburg emperor Joseph II banned the Pauline order, together with several other religious orders. Even today, our Pauline Fathers are active as so-called affiliates of the Polish order. After several unsuccessful attempts, the Pauline order returned to Hungary in the 1930s, only to be disbanded again during the Communist era. [HYPERLINK "https://en.wikipedia.org/wiki/Religious_order"](https://en.wikipedia.org/wiki/Religious_order) \o "Religious order" [HYPERLINK "https://en.wikipedia.org/wiki/End_of_communism_in_Hungary_\(1989\)"](https://en.wikipedia.org/wiki/End_of_communism_in_Hungary_(1989)) \o "End of communism in Hungary" However, the order was reinstated again after the end of Communism in Hungary. The history of the Pauline Fathers was compiled by Father Gergely Gyöngyösi in the 16th century, offering an authentic insight not only into their everyday routine, but also into the spiritual heights attained by members of the order.

Már a régi egyházatyák ...minden közéleti és személyes elfoglaltságot háttérbe szorítva az igazság keresésével és megírásával foglalkoztak, mert úgy gondolták, hogy sokkal nagyszerűbb és méltóbb az isteni és emberi világ természetét kutatni és megismerni...

...nemcsak az égi haza dicsőségét kell megmutatni, hanem azt is fel kell tárni, hogy életünk útján az ösellenségnek hány kísértése rejlik.

...elfogulatlanoknak kell lenniök, nem csupán feljebbvalóik akarata szerint beszélniök, máskülönben nem kerülük el sem névleg, sem tényleg a talpnyalás vádját.

...odavész minden józan ítélet, amikor a lényegre érzélem hatja át.

El kell távolítani azokat a vezetőket, akik magán-, illetve aljas érdekből a kegyeltjeiket emelik fel – mellőzve a náluk sokkal jobbakat.

Bizony, névleg sokan vannak a szerzetesek, ténylegesen azonban kevesen... A rend birtokában levő helyeken megfelelően elhelyezhetnek olyanokat, akik keresztülhúzzhatják és keresztülhúzzák a gonoszok terveit, leleplezik a cselvetéseiket, szétzilálják a hurkaikat, elszagattják a hálóikat, meghüsitják a gonoszok ellenséges szándékait. (Zsolt 64:6–10)

...ne altassa el a lelkiismeretüket semmiféle hízelgés, ajándék és szolgálat, ne vesztegessék meg őket könnyen, s ne váljanak engedelmisséggel megszelídített, néma kutyákká a romlottakkal szemben.

...ne hanyagolja el a belső dolgok felügyeletét, a külsőkkel való foglalkozást, és a belsők iránt érzett aggodalma miatt ne tanúsítson kisebb figyelmet a külsők iránt, hogy ne roppanjon össze a belsők súlya alatt, míg a külsők felé fordul, vagy midőn csupán a belsőkkel foglalkozik, ne mellőzze felebarátai külső dolgait.

Tapintatosan úgy kell tehát eljárni, hogy olykor az alárendeltek hibáit bölcsen észrevétlenül kell hagyni, s bár hallgatunk róluk, mégis rájuk kell mutatni, hogy amikor a vétkes rádöbben, hogy leleplezik, és azon tűnődik, hogy mégis csöndben eltűrik, riadjon vissza vétkei gyarapításától, s maga bíraskodván büntesse meg önmagát.

Egy nagy és kiváló férfiában ugyanis nincs dicséretebb és méltóbb az engesztelhetőségnél és a kegyességnél, a lelki nagyság pedig igazságosság, emberszeretet és rokonszenv híján csak nyerseségnek és érzéketlenségnek mondható. Ki kell tehát kapcsolni a haragot, különösen a büntetés során. Aki haragszik, a büntetéskor sohasem jár középúton a túl sok és a kevés között.

Mindazonáltal többen csak névleg pásztorok... Nem hallgatok, hanem beszélni fogok... Mert már szinte mindenki csak a magáét keresi, a saját kényelmét és javát tartja szem előtt.

Sokan megmosott kézzel, tiszta arccal és fehér ruhában az ördögöt tisztelik, ... mást énekelnek, és mást gondolnak... Mindezekre ügyelni kell... az legyen a szívükben, amit kiejtenek a szájukon...

...szükséges a hatóképes figyelem, amely az első elhatározástól kezdve kitartó.

Mindenki ura a maga akaratának, és döntésében szabad.

...a mi előljáróink és prédikátoraink, akik kakasok voltak, kasztráltak lettek, olyan kutyák, amelyek nem tudnak ugatni, nem ők prédikálnak a népnek, hanem a nép prédikál róluk. (...) A papok a szellemüket edzik, és annál alkalmasabbak a bölcs és értelmes feladatokra, minél kevésbé edzik testüket.

...írj könyveket, hogy a lélek is jóllakjék.

◀ Fortitudo, az egyik sarkalatos erény szimbóluma, a somogyvári bencés apátság Sámson-domborműve, 11-12. sz.

DIRECTORIUM – ÚTMUTATÓ

...a világi életben tizenkétfajta fonás van, nevezetesen: bölcs ember alkotások nélkül; öreg vallás nélkül; ifjú engedelmisség nélkül; gazdag alamizsnálkodás nélkül; asszony szemérem nélkül; férfi bátorság nélkül; viszálykodó keresztény; fennhéjázó szegény; igazságtalan király; hanyag püspök; fegyelem nélküli nép; törvény nélküli emberek.

...inkább tartózkodjanak az üres, mint a trágár beszédétől...

Ha beleunnak a lelkigyakorlatokba, forduljanak a testgyakorlás felé.

Három dolgot kérjenek gyakran az Istentől, nevezetesen: a megvilágosodás kegyelmét, bölcsességet, hogy megkülönböztessék a jót a gonosztól, s hogy képesek legyenek a jót cselekedni... Törekedjenek arra, hogy az legyen a szívükben, amit a szájuk kimond.

Igyekezzenek hasznos és világos műveket gyakrabban olvasni, mint bölcseket, hogy fejlessék értelmüket, lángra lobbantsák szeretetüket az Isten iránt, s a mások és saját maguk üdvére.

Kétes dolgokat igazak gyanánt ne prédikáljanak, se üres meséket... (1 Timót. 1,4, 2 Timót. 4,3, Titus 3,9)

Nem kell a gyerekeknek mindig könyvekkel és komoly dolgokkal foglalkozni, és aránytalanul nagy feladatokkal terhelni őket, amelyektől elcsigázva csuklanak össze. A növények is kevés víztől növekednek, a soktól tönkremennek.

...ne bízzál a méltóságban, az ősök tekintélyében (Mk 3,33–35, 1 Timót. 1,4), ...hanem az Istenben mint adományozóban...

A vitákban ne legyen macacsság, győzön az értelem és a belátás.

Semmi sem állandó a hold alatt. Az ember hol gazdag, hol szegény, egyszer uralkodik, máskor szolgál, hol betegeskedik, hol jó egészségnek örvend, hol diadalmaskodik, hol pedig őt győzik le; de semmi sincs, ami olyan vigaszt nyújtana a sorscsapások ellen, mint a filozófia.